

De Autographic voorziening een uitvinding die geschiedenis schreef?

Deel 1

Door: Jos Erdkamp

Op beurzen, internetveilingen en zelfs antiekmarkten komt men ze veelvuldig tegen, de balgcamera's uit de periode tussen de twee wereldoorlogen, met een merkwaardig klepje aan de achterzijde. Zeldzaam zijn ze niet, deze Kodak toestellen met autographic voorziening, maar daarom niet minder interessant. Het klepje aan de achterkant maakte het namelijk in combinatie met een speciale film mogelijk om aantekeningen te maken op het negatief terwijl dit nog in de camera zat. George Eastman had er in 1914 een kapitaal voor over. Hoe zit het nu met de autographic voorziening? Wat stelde Eastman er zich van voor? Hoe werkte het eigenlijk en wie heeft het uitgevonden? In dit artikel beschrijf ik de technische werking van de autographic voorziening en laat ik zien hoe perfect deze uitvinding paste in de strategie van Eastman Kodak. Verder ga ik kort in op de autographic camera's, die op de markt waren van 1914 tot 1934. Als laatste geef ik een beknopte levensbeschrijving van uitvinder H.J. Gaisman.

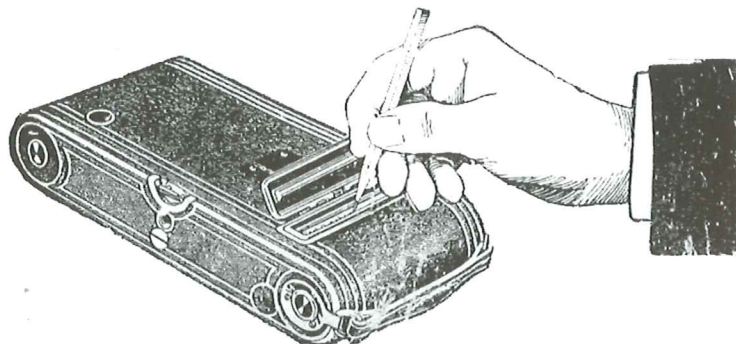
De technische beschrijving

Met behulp van de autographic voorziening kon de fotograaf na het opnemen van een foto een korte aantekening maken op de film in de camera. Hiervoor waren er twee dingen nodig:

1. Een speciale film
 2. Een opening in de achterwand van de camera
- Beide onderdelen worden beschreven in octrooi nr. 1.184.941 (aangevraagd 3 april 1914, toegekend 30 mei 1916) van uitvinder Henry J. Gaisman.

Opmerking van de auteur

Terwijl dit artikel al gereed lag voor verzending naar de redactie verscheen in *Photographica World* nr. 114 een bijdrage van Eaton S. Lothrop jr over hetzelfde onderwerp. Naast een onvermijdelijke inhoudelijke overlap op onderdelen is het echter frappant om te zien hoe twee auteurs elk met hun specifieke benadering komen tot een geheel eigen verhaal en zo elkaar ook aanvullen. Ik heb er niet voor gekozen om nog achteraf Eaton's informatie in mijn artikel over te nemen. Het zou de lijn van mijn betoog ook niet altijd ten goede zijn gekomen. Veel meer wil ik de belangstellende van harte aanraden het artikel "Henry J. Gaisman and the story of Kodak's autographed photographs" zelf te lezen.

Bij autographic camera's kan men door een gleuf in de achterwand op een speciale film een aantekening maken, zoals datum en locatie of de namen van de gefotografeerden. Bij het schrijven werd de camera ondersteboven gehouden.

De speciale film

Gewone rolfilm bestaat uit een filmstrook met lichtgevoelige laag en een lichtdichte papierstrook. De filmstrook is op de papierstrook bevestigd en de combinatie is opgerold, met de lichtdichte papierstrook aan de buitenzijde. Bij de autographic rolfilm bestaat de combinatie uit drie lagen:

1. filmstrook met lichtgevoelige laag
2. strook carbonpapier
3. strook roodgekleurd papier

De stroken 2 en 3 in combinatie zijn lichtdicht. De strook rood papier alléén is onvoldoende lichtdicht om de filmstrook te beschermen tegen de inwerking van het licht. Slechts in combinatie met de carbonstrook is de bescherming voldoende. Door nu de carbonstrook plaatselijk lichtdoorlatend te maken kon er een lichtinwerking op de lichtgevoelige film worden verkregen. Dit lichtdoorlatend maken

gebeurde door er druk op uit te oefenen. Henry Gaisman vertelt in een artikel uit 1914 dat het bedenken van de mechanische voorziening aan de camera, het klepje, relatief eenvoudig was, maar dat hij drie jaar heeft gezocht naar een geschikte substantie voor de tussenlaag. Uiteindelijk vond hij iets dat te vergelijken is met ouderwets carbonpapier, waar het laagje zwart ook min of meer verdwijnt als er druk op wordt uitgeoefend.

Bij de autographic film was dus op de plek van het schrift de beschermende werking van de combinatie rood papier en carbonpapier niet meer volledig. Het licht dat door het rode papier viel kon de film bereiken. Op deze manier werd de geschreven tekst vastgelegd op de filmstrook.

De opening in de achterwand van de camera

Om op de autographic film te kunnen schrijven waren er speciale voorzieningen nodig, die bestaan uit:

1. Een smalle opening in de achterwand die wordt afgedekt door een klepje of met een schuifje.
2. Een aandrukplaat in de camera.
3. Een metalen stift om mee te schrijven op de rode schutstrook van de film.

De opening bevindt zich in de achterwand over nagenoeg de hele breedte van het toestel, is echter maar zo'n 7 millimeter breed, en wordt afgesloten met een klepje of schuifje om te voorkomen dat er toch te veel licht in de camera kan komen. De opening bevindt zich direct aan de bovenzijde van het filmvenster, zodat de aantekening uiteindelijk onder de opname komt te staan. Immers, in de camera wordt het beeld ondersteboven geprojecteerd. Het kader om het filmvenster doet dienst als

De gleuf is bijna net zo breed als de film en wordt afgedekt door een deurtje. Het deurtje is gekoppeld aan een aandrukplaat, die bij openen van het deurtje de drie lagen van de film vastklemt zodat het schrift scherp begrensd blijft en er bovendien geen strooilicht in de camera komt.

Foto met autographic bijschrift "Mohawk trail, Aug. 28 / 17".

harde ondergrond voor het schrijven.

Een tweede belangrijk onderdeel van de constructie is de aandrukplaat, die zich aan de binnenkant van de achterwand bevindt. Deze aandrukplaat vormt een soort masker rondom het gedeelte waarop geschreven kan worden en heeft twee functies. Ten eerste zorgt het masker ervoor dat zich geen strooielicht door de camera kan verspreiden als het klepje geopend is. Ten tweede zorgt de aandrukplaat ervoor dat de drie lagen van de autographic film tegen elkaar worden geklemd tijdens het schrijven en de daarop volgende korte blootstelling aan het licht. Dit tegen elkaar klemmen is nodig om te voorkomen dat de lagen onderling verschuiven waardoor er een wazige aantekening ontstaat. Vergelijk dit met het maken van een contactafdruk waarbij tijdens de belichting negatief en papier onderling ook niet mogen verschuiven.

De eerste versie van de klepconstructie, die is beschreven in het octrooi, maakt gebruik van een schuivende grendel aan de buitenzijde om het klepje dicht te houden. Deze grendel is gekoppeld aan de aandrukplaat. Als het schuifje de klep vergrendelt is de druk van de aandrukplaat weggenomen, zodat de film vrij getransporteerd kan worden. Wil men op de film kunnen schrijven, dan moet eerst de grendel verschoven worden om het klepje vrij te geven. Op dat moment wordt de aandrukplaat naar beneden gedrukt en komt de film klem te zitten.

Een derde onderdeel van de autographic constructie is het metalen stiftje waarmee men op de rode schutstrook van de film kan schrijven. Bij elke autographic camera hoort zo'n stiftje, maar tegenwoordig ontbreekt het vaak. Dat is niet zo verwonderlijk, want het is een los onderdeel. In de vroegste versie van de autographic voorziening wordt het stiftje opgeborgen in een gleufvormige verdieping in het klepje. In latere versies wordt het in oogjes bevestigd, die ofwel aan het klepje vastzitten of die verbonden zijn aan de lensplank. Overigens was het niet per se nodig om het stiftje te

gebruiken. Met een potlood kon men ook op de schutstrook schrijven.

Bij het maken van een aantekening hield men de camera ondersteboven vast. Dat hangt samen met de omgekeerde projectie van het beeld in de camera. In de instructie bij autographic films wordt aangegeven dat men bij het schrijven de camera niet in het directe zonlicht mocht houden. Na het schrijven moest men enkele seconden het licht laten inwerken, maar ook dan moest direct zonlicht worden vermeden. De instructie geeft het volgende belichtingstabelletje:

Bij gloeilicht moest men op 5 centimeter afstand het licht 30 tot 60 seconden laten inwerken!

Vervolgens kon men de film verder draaien tot het nummer van de volgende opname ver-

	Buiten	Binnen, vlak bij raam
Helder licht	2 tot 5 seconden	5 tot 7 seconden
Bewolkt	5 tot 10 seconden	10 tot 15 seconden

scheen in het welbekende rode venster. Zo knipte men zijn rolletje van 2, 6, 8, 10 of 12 opnamen vol. Volgens de instructie moest men na de laatste opname (en laatste aantekening) de film transporteren tot de letter A verscheen in het rode venster. Dan moest men zijn naam noteren in de autographic gleuf, precies hetzelfde als na iedere opname. Vervolgens kon men de film helemaal doordraaien tot die vol-

ledig op de spoel zat. Na ontwikkeling zag de laborant aan de aanwezigheid van een naam op de filmstrook ogenblikkelijk dat er autographic aantekeningen waren gemaakt. Dat bewees tenminste het instructieformuliertje in mijn collectie.

Het belang van de uitvinding

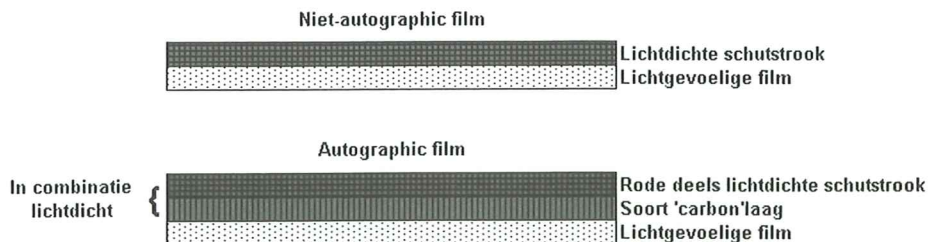
Elisabeth Brayer schrijft in haar biografie van George Eastman dat hij zijn onderzoekers had gevraagd een methode te ontwikkelen om aantekeningen te kunnen maken op de film, maar dat dezen hier niet in slaagden. De oplossing bracht Henry J. Gaisman, die in 1913 (of zeer vroeg in 1914) zijn uitvinding aan George Eastman kwam voorstellen. Die was daar direct van onder de indruk en Gaisman kreeg (volgens Brayer) gelijk \$ 10.000 betaald als voorschot.

Henry Gaisman zegt er het volgende over:

"The invention was then [na het vinden van een geschikte tussenlaag] ready to offer to Mr. Eastman. Mr. Eastman saw the possibilities of it at once, and he requested time in which to have a search made, not only in the United States, but in Germany, France and England as well. This was necessary in order to demonstrate that no patent had been taken out on a like invention." (De uitvinding was toen klaar om te worden aangeboden aan de heer Eastman. Meneer Eastman zag ogenblikkelijk de mogelijkheden ervan en hij vroeg tijd om een onderzoek te kunnen uitvoeren, niet alleen in de U.S.A., maar ook in Duitsland, Frankrijk en Engeland. Dit was nodig om te kunnen aantonen dat er geen octrooi was uitgegeven op

een soortgelijke uitvinding.)

Na een langdurig en uitgebreid onderzoek bleek er geen eerdere uitvinding te bestaan en kon men overgaan tot zaken. Eastman bood aan om royalty's te betalen, waar Gaisman zich in eerste instantie in kon vinden, maar later bleek het beter dat Eastman Kodak de alleenrechten bezat op het octrooi. Eastman bood nu een eenmalig bedrag aan van

Traditionele rolfilm is opgebouwd uit twee lagen: de film en de lichtdichte schutstrook.

Autographic film bestaat uit drie lagen: de film en de samen lichtdichte combinatie van rode papierstrook en carbonstrook.

De gleuf in de achterwand (rechts) bevindt zich precies ter hoogte van de bovenste omranding van het beeldvenster. Op de filmstrook komt de tekst tussen de negatieven te staan.

\$ 300.000, hetgeen Gaisman accepteerde. Hij ontving een cheque voor dit bedrag, gedateerd op 8 juli 1914.

Bij het lezen van menig boek over fotohistorie kan de indruk ontstaan dat Gaisman met zijn uitvinding bij George Eastman naar binnen stapte en even later met \$ 300.000 naar buiten kwam. De gang van zaken was evenwel iets anders, Eastman kende de uitvinding op zijn laatst op 16 februari 1914, toen hij deze beschreef in een brief. Eastman biograaf Ackerman citeert zelfs een brief van 16 februari 1913, maar ik ga er van uit dat het jaartal een vergissing is, omdat anders de onderzoeksperiode die Eastman vroeg wel erg lang wordt. Tussen eerste kennismaking en uitschrijven van de cheque zitten dus zeker vijf maanden en dat is toch wel iets anders dan na een paar uurtjes met \$ 300.000 in de zak uit Eastman's kantoor komen lopen.

\$ 300.000 was toentertijd een enorm bedrag.

Kodak Autographic Brownie, autographische camera, rolfilm 6x9 cm Kodak Nr. 2 Folding, sluiters BT 25-50, ca 1920

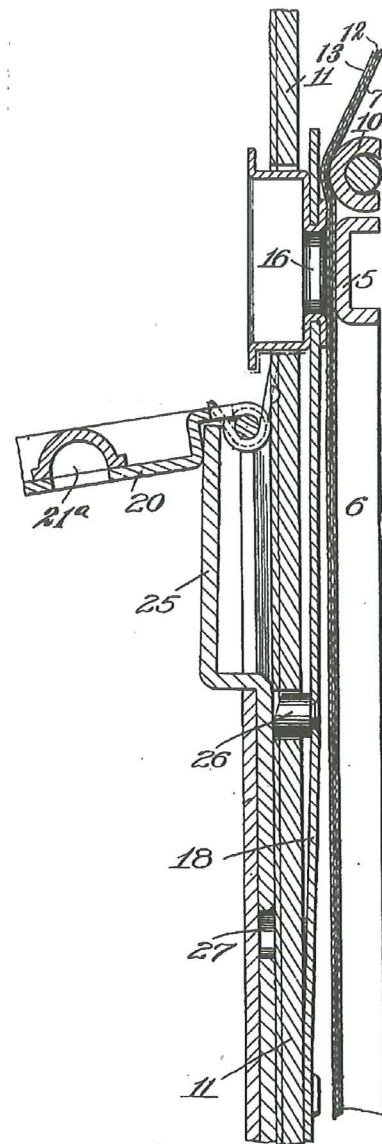
In 1920 bedroeg het uurloon van een fabrieksarbeider \$ 0,66, hetgeen bij \$ 300.000 neerkomt op een werkduur van circa 175 jaar bij een vijftig-urige werkweek! Dit geeft wel aan hoe belangrijk Eastman de uitvinding vond. Maar waarom was dat zo?

Voor George Eastman en Kodak was het van cruciaal belang dat de fotografie niet beperkt bleef tot de hobbyisten, die fotografeerden omwille van het fotograferen zelf. Deze gebruikersgroep was te beperkt. Commercieel veel interessanter was de snapshotter, de man of vrouw die foto's nam om de plezierige zaken van het dagelijks leven, van het gezin en de vrijetijdsbesteding, vast te leggen voor de toekomst. Al vanaf het begin van de 20e eeuw zien we dat in Kodak advertenties de nadruk wordt gelegd op het bewaren van de herinnering. Ik noem een paar voorbeelden. 1901: "Turn the lens into the home and picture, for the days to come, its hearthstone harmonies. The album of baby and the pictures made by the little folks will be held more precious every year." 1905: "Kodaks on the tree [kerstboom]; then Kodak pictures of the tree; pictures of the baby, of grandmother, of the Christmas house party – all help to keep green the Christmas memories." 1907: "The Kodak story of summer days grows in charm as the months go by – it's always interesting – it's personal – it tells of the places, the people and the incidents from your point of view – just as you saw them."

(Een zeer onvolkomen vertaling van deze wervende teksten: 1901: Richt de lens op huis en haard en fotografeer, voor de dagen die komen gaan, de harmonie van het gezinsleven. De album van baby en de foto's van de kinderen zullen elk jaar dierbaarder worden. 1905: Kodaks onder de Kerstboom; dan Kodak foto's van de Kerstboom; foto's van de baby, van grootmoeder, van het Kerstfeest – allemaal helpen ze de herinneringen aan Kerstmis

Vest Pocket Kodak Model B, 4x6,5 cm opname formaat, 127 spoel, autographische camera meniscus, T1 sluiters revolverdiafragma 1925

Octrooittekening van de autographic voorziening. Betekenis van de nummers: 5. Masker rond het beeldvenster; 6. Beeldvenster; 7, 12 en 13. Drie lagen van de autographic film; 10. Filmgeleiderol; 11. Achterwand; 16. Gleuf; 18. Verende aandrukplaat; 20. Deurtje (aan linkerkant niet volledig getekend); 21a. Holte in deurtje voor opbergen schrijfstift; 25. Verschuifbare strip om deurtje te vergrendelen; 26. Cilinder; 27. Opening in strip. Werkwijze: Bij het naar beneden schuiven van strip 25 wordt cilinder 26 uit opening 27 gedrukt. De cilinder drukt dan aandrukplaat 18 tegen de film. Na sluiten van deurtje 20 wordt strip 25 naar boven geschoven en valt cilinder 26 in opening 27. Daarmee vervalt de druk op aandrukplaat 18 en dus ook de filmstrook 7, 12 en 13.

te bewaren. 1907: Het Kodak verhaal van de zomerdagen wordt bekoorlijker als de maanden verstrijken – het is altijd interessant – het is persoonlijk – het vertelt van de plaatsen, de mensen en de gebeurtenissen zoals jij ze zag.)

Wordt vervolgd.

De Autographic voorziening een uitvinding die geschiedenis schreef?

Deel 2

Door: Jos Erdkamp

Vervolg van artikel in PHT 3 -2006
pagina 78

De nadruk ligt op het familieleven, het op-eenvolgen van de generaties, het voortschrijden van de tijd, het vluchtige van mooie momenten. Het aanleggen van een familiegeschiedenis of dagboek in foto's werd dus gestimuleerd. Hierin paste perfect de mogelijkheid om aantekeningen te maken bij de foto's. De advertenties laten hierover ook geen onduidelijkheid bestaan. Circa 1915: "The story of the Kodak album. It's the intimate, the personal story of the home – a picture story that interests every member of the family. And the older it grows, the more it expands, the stronger its grip becomes; the greater its fascination." 1914: "Every negative that is worth making is worth a date and title. The places you visit – interesting dates and facts about the children, their age at the time the pictures were made – the autographs of friends

EASTMAN KODAK COMPANY ROCHESTER, N.Y. JUL 8 - 1914 C 128914

PAY TO THE ORDER OF *Henry J. Gaisman*

THREE HUNDRED THOUSAND DOLLARS ***

IN FULL PAYMENT OF ACCOUNT AS FOLLOWS

Autograph in full payment

TO NATIONAL BANK OF COMMERCE NEW YORK

George Eastman TREASURER

De beroemde cheque van \$ 300.000, gedateerd 8 juli 1914 en dus uitgeschreven vele maanden na George Eastman's kennismaking met de autographic uitvinding.

you photograph – these notations add to the value of every picture you make." (1915: Het verhaal van het Kodak album. Het is het vertrouwde, persoonlijke verhaal van thuis – een fotoverhaal dat elk gezinslid boeit. En hoe ouder het wordt, hoe meer het groeit, hoe boeiender het wordt en hoe meer fascinerend."

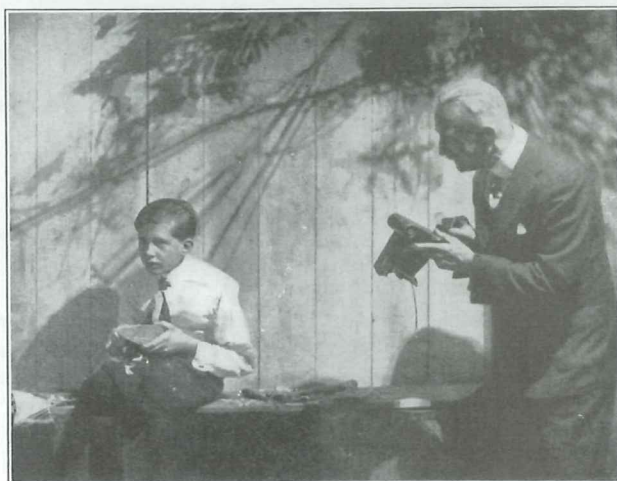
1914: "Elk negatief dat de moeite van het maken waard is, is een datum en een titel waard. De plaatsen die je bezoekt – belangwekkende data en feiten over de kinderen, hun leeftijd toen de foto's gemaakt werden – de handtekening van vrienden die je fotografeert – deze aantekeningen verhogen de waarde van elke opname die je maakt."

Vanuit dit oogpunt is het duidelijk waarom George Eastman een kapitaal betaalde voor Gaisman's uitvinding. Hij stelde zich van de autographic voorziening heel wat voor en meende dat die van net zo'n groot belang was als de uitvinding van de rolfilm, zo'n vijftientwintig jaar eerder.

Autographic Kodaks

Zoals hierboven beschreven had Eastman dus hooggespannen verwachtingen van Gaisman's uitvinding en al snel werden de eerste Kodaks uitgevoerd als autographic camera's. Aanvankelijk werden geen nieuwe modellen ontworpen, maar werden de bestaande aangepast. Deze aanpassing hield in dat het model een nieuwe naam kreeg en werd voorzien van een autographic achterwand. In de beginfase voorzag Kodak soms de nog aanwezige voorraad gewone toestellen van een autographic achterwand, zonder naamswijziging. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de No. 4 Folding Pocket Kodak en de No. 4A Folding Kodak. Het komt dus voor dat modellen voorzien zijn van de oude naam en toch een autographic achterwand bezitten. Dat is ook het geval bij 'oude' Kodaks die door de gebruiker zijn voorzien van een los verkrijgbare autographic achterwand. Reed Berry noemt in zijn artikel uit 1993 in "the Photographer" de volgende pre-autographic modellen, voor welke in de

Make the Kodak Record Autographic

For the Days to Come

BUILDING his boat of pine and dreaming, as he works, of the days when he will sail a real ship on a real ocean—a regular boy, that.

And Dad, with his Kodak, has caught the boyish story. Now he is writing the autographic record—the date and title on the film; the record that will give double value to the picture when time has played sad tricks with memory.

Make the family chronicle complete. Let every picture of the children bear at least a date. It's all very simple, as simple as taking the picture itself—with an

Autographic Kodak

Advertentie uit 1916. Grote nadruk ligt op het verstrijken van de tijd en de veranderingen die dat met zich meebrengt. Ook de afbeelding benadrukt het ouder worden en het opvolgen van de generaties. Door het aanleggen van een familiechroniek blijven de herinneringen behouden.

		1914												1915												1916													
Oud model	Autographic model	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul
No. 3A Folding Pocket Kodak	No. 3A Autographic Kodak																																						
No. 3A Special Kodak	No. 3A Autographic Kodak Special																																						
No. 1A Folding Pocket Kodak, RR type	No. 1A Autographic Kodak																																						
No. 1A Special Kodak	No. 1A autographic Kodak Special																																						
No. 3 Special Kodak	No. 3 Autographic Kodak Special																																						
No. 1 Kodak Junior	No. 1 Autographic Kodak Junior																																						
No. 1A Kodak Junior	No. 1A Autographic Kodak Junior																																						
No. 4 Folding Pocket Kodak	(voorzien van Autographic achterwand)																																						
No. 4A Folding Kodak	(voorzien van Autographic achterwand)																																						
Vest Pocket Kodak	Vest Pocket Autographic Kodak																																						
Vest Pocket Kodak Special	Vest Pocket Autographic Kodak Special																																						
No. 2 Folding Pocket Brownie	No. 2 Folding Autographic Brownie																																						
No. 2A Folding Pocket Brownie	No. 2A Folding Autographic Brownie																																						
No. 3A Folding Brownie	No. 3A Folding Autographic Brownie																																						
No. 3 Folding Pocket Kodak	No. 3 Autographic Kodak																																						

Maand van overgang van oud naar nieuw model. In de eerste kolom staan de namen van de pre-autographic modellen. In de tweede kolom staan de namen van de autographic opvolgers. De lichte cellen in de tijdbalk geven de tijd van productie aan van de pre-autographic modellen. De donkere cellen geven de tijd van productie aan van de autographic opvolgers. De tijdbalk beslaat slechts de periode juni 1914-juli 1916. De periode van productie is meestal langer geweest.

catalogi van 1915 tot 1919 losse autographic achterwanden werden aangeboden:

No. 1 en 1A Kodak Junior
Nos. 3, 3A en 4 Folding Pocket Kodak
No. 4A Folding Kodak
Nos. 1A, 3 en 3A Special Kodak

De overgang van oude naar nieuwe modellen vond plaats in een periode van twee jaar, waarbij er eigenlijk twee fasen te onderscheiden zijn. De meeste toestellen werden aangepast in de betrekkelijk korte periode van juli tot december 1914. Dit beschouw ik als fase 1. Gedurende fase 2, tweede helft 1915, werden enkele Folding Brownie modellen aangepast. Dit waren overigens volledig nieuwe ontwerpen en men zou ze ook als compleet nieuwe lijnen kunnen beschouwen.

Twee merkwaardige situaties doen zich voor, namelijk bij de Vest Pocket Autographic Special en de No. 3 Folding Autographic Brownie, waar het enkele maanden duurt na beëindiging van het oude model voordat het nieuwe verschijnt. Dit zou echter ook een onduidelijkheid kunnen zijn in de geraadpleegde literatuur.

In de bijgaande tabel is de overgang van bestaande modellen in kaart gebracht. De tijdbalk loopt van juni 1914 tot en met juli 1916 en beslaat slechts de overgangperiode. De looptijd van de genoemde cameramodellen begon echter eerder en/of liep langer door. De

lichte cellen geven de periode aan van het oude model, de donkere cellen geven de periode aan van het autographic model. De blanco cellen geven aan dat het model toen niet op de markt was. De introductie van volledig nieuwe modellen is niet in kaart gebracht.

In de loop der jaren is een groot aantal Kodak balgcamera's en Graflex camera's (Kodak was eigenaar van deze firma) verschenen in autographic uitvoering. Voor een uitputtend overzicht daarvan verwijs ik naar de bestaande literatuur. Wel noem ik op deze plaats nog de verschillende uitvoeringen van de autographic voorziening. Er zijn drie varianten te onderscheiden:

1. Het klepje scharniert open en is voorzien van een gleuf waarin de stift past. Het klepje wordt vergrendeld met een verschuifbare metalen strip. Deze eerste variant is gebruikt in 1914 en 1915.
2. Het klepje scharniert open en is voorzien van twee oogjes aan de zijkant waarin de stift geschoven wordt. Een ingebouwde veer sluit het klepje. Deze versie is gebruikt van 1916 tot in de jaren '20.
3. De gleuf is afgesloten met een ingebouwd verschuifbaar plaatje. De stift wordt bevestigd in twee oogjes aan de lensplank. Gebruikt vanaf de jaren '20.

Autographic films en niet-autographic camera's konden gewoon in combinatie gebruikt

worden, evenals niet-autographic films en autographic toestellen. In beide gevallen vanzelfsprekend zonder de mogelijkheid op de film te kunnen schrijven.

Vanaf 1910 worden formaten van Kodak films aangeduid met een nummer. Voor een No. 1 Kodak Junior had men bijvoorbeeld een film nodig met aanduiding 120. In een No. 4A Folding Kodak paste een 126 filmspoel. De autographic films werden gekenmerkt met een letter A voor het nummer. Reed Berry geeft in zijn artikel het volgende overzichtje van verkrijgbare formaten, plus de verschillende lengtes waarin de film verkrijgbaar was (aantal opnamen per film).

Filmnummer	Opname formaat in cm	Verkrijgbaar in opnamen per film
A116	6,3 x 10,7	2, 6, 12
A118	8,2 x 10,7	2, 6, 12
A120	5,6 x 8,2	2, 6
A122	8,2 x 13,8	2, 6, 10
A123	10 x 12,6	6
A126	10,7 x 16,3	6
A127	4,1 x 6,3	8
A130	7,2 x 12,2	2, 6, 10

Het einde van het autographic tijdperk kwam begin jaren '30. In de catalogus van 1930 worden diverse nieuwe cameramodellen opgevoerd zonder de autographic voorziening. In de catalogus van 1934-1935 staan nog

De opeenvolgende versies van de autographic constructie. V.l.n.r. 1914-1915, 1916-begin jaren '20, begin jaren '20 tot 1934.

slechts twee autographics en in de catalogus van 1935-1936 geen enkele meer. De autographic voorziening heeft dus twintig jaar lang bestaan, maar was het ook een belangrijke uitvinding?

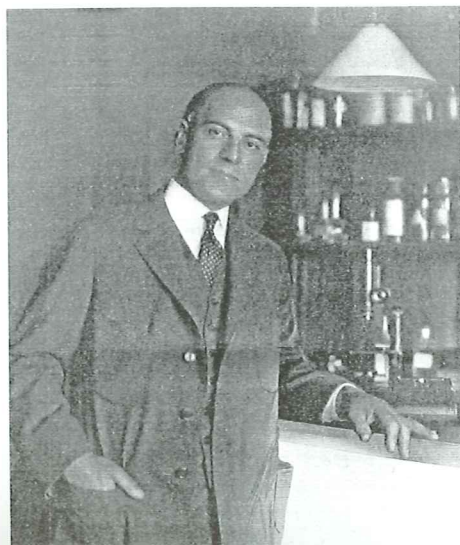
Een uitvinding die geschiedenis schreef?

Achteraf bezien is de betekenis van de autographic voorziening veel kleiner geweest dan George Eastman aanvankelijk dacht. Voor de verkoopstrategie zal de autographic mogelijkheid waardevol zijn geweest, maar in de praktijk heeft die weinig invloed gehad. Afgaande op de foto's met een autographic aantekening die nu te vinden zijn, is de voorziening amper gebruikt. Diverse Amerikaanse auteurs verklaren dat ze in de welbekende dozen vol oude kiekjes maar weinig autographic foto's kunnen vinden. Het snelle verdwijnen van autographic films na het beëindigen van de cameraproductie wijst er eveneens op dat de vraag ernaar miniem was. Gewoonlijk bleven films voor Kodaks waarvan de productie gestopt was nog vele jaren verkrijgbaar. Autographic film wordt echter al in 1942 niet meer genoemd in de "Price list of Films, Plates and Papers".

Natuurlijk was Gaisman's uitvinding prachtig en paste die ook perfect in Eastmans strategie. Hoe mooi was het geweest als iedereen de naam, datum en locatie onder zijn foto's had vermeld. Al die anonieme opnamen konden dan nu een meer betekenisvolle geschiedenis vertellen.

Henry J. Gaisman

Henry Jacques Gaisman werd op 5 december 1869 geboren in Memphis, Tennessee, als zoon van Jacques Gaisman en Sarah Kaufman. Volgens een niet officiële website overleed de vader toen Henry drie jaar oud was, maar dit

Henry J. Gaisman in 1914. (Afbeelding afkomstig van een fotokopie.)

No. 1A Kodak Series III, 1924-1931. Camera met autographic voorziening van het derde type. Het stijfje zit in oogjes aan de lensplank.

gegeven heb ik elders niet teruggevonden. De familie verhuisde al snel naar Cincinnati, waar Henry de lagere school bezocht. Voortgezet onderwijs heeft hij nooit gevolgd.

Over zijn leven als jong volwassene is amper iets bekend. Pas in 1906 komt hij weer uit de nevelen van de geschiedenis tevoorschijn als oprichter en president van een kleine firma, de Auto-Strop Safety Razor Company. Rond de eeuwwisseling was een glad geschoren gelaat in de mode gekomen en de vraag naar scheermesjes was flink gegroeid. Het traditionele rechte scheermes was niet altijd even veilig in het gebruik en moest bovendien na elke scheerbeurt opnieuw aangescherpt worden op een leren riem. Er was dan ook een markt voor zogenaamde veiligheidsmesjes, waar King Gillette al furore mee had gemaakt. Henry Gaisman vond een veiligheidsmesje uit met een ingebouwd mechanisme voor het aanscherpen. Hiermee had hij een redelijk succes en hij hield zich staande tegenover grote concurrent Gillette.

Toen in de jaren 1920 Gillette's belangrijkste octrooien afliepen ontwierp Gaisman een mesje dat geschikt was voor gebruik in de miljoenen Gillette houders die al verkocht waren en hij bood dit ontwerp aan Gillette aan voor 5 miljoen dollar. Die firma had geen belangstelling, zodat Gaisman zijn nieuwe mesje zelf ging vermarkten. Eind jaren '20 begon Gillette het Gaisman mesje evenwel na te maken en Gaisman diende een klacht in vanwege schending van zijn octrooi. De firma Gillette stelde voor de bedrijven te fuseren, Gaisman was akkoord, maar bij de voorbereidingen kwam aan het licht dat Gillette haar winst gedurende jaren kunstmatig had opgevoerd. Gaisman verlangde nu ter compensatie een veel grotere vergoeding, \$ 20.000.000 in plaats van de eerst afgespro-

ken \$ 3.000.000. Na korte tijd werd hij voorzitter van de raad van bestuur, wat hij bleef tot 1938.

Henry Gaisman was niet alleen uitvinder van scheermessen en de autographic voorziening, hij ontwikkelde bijvoorbeeld ook een anti-slip riem voor mannenbroeken (wat ik me daar dan ook bij moet voorstellen), een verbeterde carburateur en machines voor de productie van bestek. Al met al heeft hij 84 octrooien op zijn naam staan.

Het eerste contact met George Eastman dateert al van ver voor de autographic uitvinding. Tijdens een informele ontmoeting ergens in de eerste jaren van de 20ste eeuw praatten Gaisman en Eastman over de Auto-Strop Razor van eerstgenoemde. Eastman reageerde zo enthousiast dat Gaisman hem zo'n scheermes schonk. Eastman kocht er een aantal om weg te geven aan vrienden en gaf Gaisman een Kodak camera cadeau. Die raakte geïnteresseerd in fotografie en dacht na hoe hij de camera kon verbeteren. Het leek hem wel wat als men aantekeningen kon maken op de film vlak na het opnemen van de foto. Hij ging aan het werk en het resultaat is hierboven beschreven.

Op zijn 82e, in 1951, trouwde Gaisman met de 49 jaar jongere Catherine Vance.

Op 6 augustus 1974 stierf hij op 104-jarige leeftijd in het St. Agnes ziekenhuis van White Plains, New York.

Literatuur:

A fortune for a simple invention. In: Scientific American, August 8, 1914.

H.J. Gaisman, 104, inventor, is dead. In: New York Times, 7 augustus 1974.

Henry Jacques [sic] Gaisman. In: Dictionary of American Biography, Supplement 9: 1971-1975.

Eastman roll films / Reed Berry. In: the Photographer, journal of the Western Photographic Collectors Association, nr. 98, summer 1993.

Collectors guide to Kodak cameras / Jim & Joan McKeown. - Grantsburg : Centennial Photo Service, 1981. ISBN 0-931838-02-9
George Eastman : a biography / Elizabeth Brayer. - Baltimore [etc.] : The John Hopkins University Press, 1996. ISBN 0-8018-5263-3
Henry J. Gaisman and the story of Kodak's autographed photographs / Eaton S. Lothrop Jr. In: Photographica World, the journal of the Photographic Collectors Club of Great Britain, nr. 114, 2005, afl. 4.

Kodak and the lens of nostalgia / Nancy Martha West. - Charlottesville [etc.] : University Press of Virginia, 2000. ISBN 0-8139-1959-2

Kodak cameras : the first hundred years / Brian Coe. - Hove : Hove Foto Books, 1988. ISBN 0-906447-44-5

Octrooi 1.184.941 (30 mei 1916)

Octrooi 1.203.603 (7 november 1916)